

WALTER H. PEHLE (Hrsg.): *Der historische Ort des Nationalsozialismus. Annäherungen*. Fischer Taschenbuch Verlag. Frankfurt am Main 1990, 182 ss.

Niewielka rozmiarami publikacja powstała niejako na marginesie słynnego już „sporu historyków” (*Historikerstreit*) na temat „wyjątkowości” i „możliwości porównywania” nazistowskich zbrodni ludobójstwa. Umieszczone w książce teksty są zapisami serii publicznych wykładów, wygłoszonych we Frankfurcie nad Menem na początku 1989 r. przez uczonych z RFN, Stanów Zjednoczonych i Izraela. Inicjatorom i autorom chodziło o danie „sporowi historyków” nowego impulsu poprzez zdecydowane odrzucenie jakichkolwiek prób „zrelatywizowania Auschwitzu”. Niepokój wywoływała przede wszystkim możliwość zepchnięcia na drugi plan właściwego problemu, tj. dziejów i oceny *Holocaustu*. Zgodnie z tymi założeniami autorzy przyjęli stanowisko podkreślające wyjątkowość niemieckich zbrodni ludobójstwa, w tym zwłaszcza eksterminacji ludności żydowskiej.

Zbiór zawiera osiem artykułów. Heinrich August Winkler zajął się miejscem republiki weimarskiej w dziejach Niemiec, a Hans Mommsen zaprezentował narodowy socjalizm jako „rzekomą modernizację” (*vorgetäuschte Modernisierung*) w historii narodu. O psychiatrii i mordach na chorych traktuje tekst Dirka Blasiusa. Tendencje w badaniach nad *Holocaustem* omówił Raul Hilberg, zaś refleksje wokół „ostatecznego rozwiązania kwestii żydowskiej” przedstawił Saul Friedländer. Dana Diner dał wyraz potrzebie szczególnego podejścia do narodowego socjalizmu (postrzeganego jako całkowite odrzucenie dotychczasowej cywilizacji) w opinii publicznej i historiografii. Przedmiotem uwag Lutza Niethamera byli Żydzi i Rosjanie w pamięci Niemców. Tom zamyka zapis wykładu Wolfganga Schiedera na temat „sporu historyków” — nie tylko w Niemczech, lecz także we Włoszech.

Stanisław Zerka

OSWALD GUZIUR, MIECZYŚLAWA STARCZEWSKI: *Lido i Stragan. Ślęzacy w wywiadzie Armii Krajowej*. Wydawnictwo Olza. Czeski Cieszyń 1992, 128 ss.

Dramatyczna sytuacja finansowa nauki polskiej, a także wydawnictw wyzwała coraz liczniejsze inicjatywy społeczne. Do takich zaliczyć należy nawiązanie współpracy autorów książki z Wydawnictwem Olza przy Radzie Polaków w Czechosłowacji. Zaowocowało to wydaniem omawianej publikacji w nakładzie 5000 egz. Autorami jej są: O. Guziur, w latach okupacji oficer w cieszyńskim Inspektoracie Rejonowym ZWZ oraz płk doc. M. Starczewski, historyk z niezależnej grupy powołanej przed laty przez płk. dypl. Kazimierza Plutę Czachowskiego, desygnowany do odtworzenia dziejów Śląskiego Okręgu ZWZ/AK, obecnie kierownik Zakładu Historii Polski Akademii Obrony Narodowej w Warszawie. Ten ostatni jest także autorem obszernej monografii pt. *Ruch oporu na Górnym Śląsku i w Zagłębiu Dąbrowskim w latach 1939 - 1945*. Praca powstała w 1989 r. na zamówienie Śląskiego Instytutu Naukowego w Katowicach. Do druku nie doszło z wymienionych wyżej powodów.

Przedmiotem rozważań O. Guziura i M. Starczewskiego jest w zasadzie działalność terytorialnej siatki wywiadowczej Śląskiego Okręgu ZWZ/AK („Lido”) oraz tzw. grupy południowej („WO-1 Południe”) referatu „Zachód” wywiadu KG AK